

Nettbunadsaken

IJ-nr 2009-35

Instans: Borgarting lagmannsrett - Dom

Dato: 2010-04-12

Publisert: LB-2009-85294

Sammendrag: Privat straffesak, krav om mortifikasjon, erstatning og oppreisning, straffeloven §246 og §247 m.fl. Saken gjaldt krav om mortifikasjon av syv utsagn lagt ut på internett av den ankende parts (A) tidligere forretningspartner (B). Firmaet drev salg over nettet av norske bunader produsert i Kina. De syv utsagnene var inntatt i en «advarel» og gjaldt bl.a. påstander om manglende kunnskaper i bransjen, manglende kvalitet på bunadene og diverse utsagn om tildels svindel og annen uredelighet, dels straffbare forhold hos A. A's søksmål mot B resulterte i at B ble fullt ut frifunnet i tingretten. I lagmannsretten ble B dømt til å tåle mortifikasjon av ett av de syv utsagnene, forøvrig ble han frifunnet. Det ble ikke tilkjent erstatning/oppreisning.

Saksgang: Follo tingrett TFOLL-2008-169568 - Borgarting lagmannsrett LB-2009-85294 (09-085294PRI-BORG/02). Anket til Høyesterett vedr. saksomkostninger, se HR-2010-1171-U .

Parter: Bunadstradisjon AS (Advokat Paal Joakim Marstrander, Advokat Yvonne Evensen), A (Advokat Paal Joakim Marstrander, Advokat Yvonne Evensen) mot B (Advokat Svein Andersen).

Forfatter: Lagdommer Dag Stousland. Lagmann Anne Lise Rønneberg. Lagdommer Anne Ellen Fossum. Meddommere: Kontorleder Danica Milosevic, økonomisjef Per Oskar Lægreid, elektriker Øivind Aas, informasjonssjef Kristin Bjerkli.

Saken gjelder privat straffesak med krav om mortifikasjon, erstatning og oppreisning for påstått ærekrenkende utsagn, jf straffeprosessloven §2 nr 3, jf straffeloven §246, §247 og §253 samt skadeserstatningsloven §3-6.

Saksforholdet er i korthet følgende:

A og B stiftet i 2005 selskapet Bunadworld DA. Formålet var å selge norske bunader sydd i Kina. A var den som hadde kontakter i og kunnskaper om Kina, og som dermed skulle stå for kontakten med de kinesiske produsentene. Bs styrke var IT, noe som var nødvendig kunnskap for et selskap som hovedsakelig ville basere seg på salg over internett. Våren 2006 stiftet de selskapet Bunadworld AS (Heretter benevnt Bunadworld) for å realisere forretningsideen, en ide som opprinnelig var lansert av A.

Salget startet i 2006. Bunadene ble produsert på følgende måte: A oversendte norske originalbunader til Kina. Disse ble brukt som grunnlag for maler for syerne som fikk anledning til å studere stoff, broderier, søm m.v., dvs. alt som var nødvendig for å sy bunader som var så like de norske som mulig. Stoff og garn ble deretter innkjøpt på det kinesiske markedet, hvor dette var vesentlig billigere enn i Norge. De originale bunadene, som i det vesentlige var utlånt av As bekjente, ble så returnert til eierne i Norge via Bunadworld. Det

var utelukkende A som hadde forbindelsen med Kina, og han var også der et par turer i forbindelse med produksjonen.

Selskapet hadde etter det opplyste en kinesisk kontaktperson i Guangzhou, Zhang Yunzhu, som i det daglige ble benevnt Julie. Partene er uenige om hvorvidt hun var fastlønnet ansatt i selskapet, eller om hun fikk provisjon eller godtgjørelse på annen basis. Lagmannsretten kommer tilbake til dette senere.

Ettersom ordrene kom inn og salget kom i gang, mottok Bunadworld flere klager på bunadene. Mange salg ble også hevet på grunn av feil og mangler, og kundene fikk da refundert det de hadde innbetalt. Bl.a som følge av disse problemene oppsto det etter hvert samarbeidsproblemer mellom A og B. Salget stoppet opp i perioden mars/mai 2007 og B trakk seg som daglig leder og styremedlem med virkning fra 29. mai samme år.

A ønsket å videreføre driften av bunadsproduksjon i Kina og salg i Norge gjennom et annet selskap han eide, A Management. I august 2007 endret dette navn til Bunadstradisjon AS. Forut for dette, i april 2007, hadde A registrert domenenavnet Bunadstradisjon.com.

B, som våren 2007 hadde fått mistanke om at A i all stillhet allerede da hadde etablert en annen salgskanal for formidling av bunader utenom Bunadworld, la medio mai 2007 ut følgende advarsel på internett:

«Advarsel angående useriøse bunadsprodusenter og Bunadstradisjon

Bunadworld er konkurs.

Kvaliteten på bunadene har vært varierende og det har vært mange misfornøyde kunder. Dette grunnet feil i leveranser, mønstre, farger, brodering og sammensetning. Dette grunnet totalt manglende kunnskap om bunader.

Kundebehandlingen har vært langt under det man bør forvente, med svartider på opptil flere måneder. Samt manglende kontroll og treghet i utsendelser. Flere kunder har fått bunader som må rettes på for egen regning, samt at stoffkvaliteten er så dårlig at bunaden ikke tåler vanlig bruk.

Flere kreditorer får ikke utestående refundert av selskapet.

Driften av Bunadworld var ikke slik som forventes av en seriøs aktør.

Det er også oppdaget at styrets formann solgt for egen gevinst til en del personer som kontaktet Bunadworld. Bunadworld ønsker derfor å bli kontaktet på epost av personer som har kontaktet Bunadworld, men har blitt fakturert fra andre enn Bunadworld.

Kunder/leverandører som har klager eller utestående bes ta kontakt på:
salg@bunadworld.com

Styrets formann tok ikke problemene i Bunadworld til etterretning og startet opp ett nytt selskap Bunadstradisjon AS (Bunadstradisjoner), tidligere registrert som A Managment, med samme bunadstyper og kvalitet. Og med de samme kunnskaper og tradisjoner på bunader.

Styrets formann er politianmeldt av Bunadworld for underslag. Han har svindlet sin partner, stjålet kunder og underslått varer. Han har også løyet til kunder, mistet deler til bunader lånt fra kunder og nektet å levere lånebunder tilbake til 17 mai. Dette er ikke en person å stole på og med liten kompetanse på bunader.

Bunadstradisjon har rettslig prøvd å stoppe denne informasjonssiden men tapte på alle punkter i Follo Tingrett.

Styrets formann har også fått krav fra Bunadworld som er oversendt rettslig inkasso.

I bostyrets rapport etter konkursen i Bunadworld er det sterk kritikk av styreformann A grunnet eiendeler som er blitt borte og det anbefales at saken oversendes politiet for etterforskning. Det er sterke indikasjoner på at straffbare handlinger er begått av ham.

Bruk en seriøs aktør som for eksempel Husfliden. Koster mer, men er kvalitet og tradisjon.»

Advarselen ble lagt ut på bunadworld.com, et nettsted som eies av Bs enkeltpersonforetak, B Consulting. På dette tidspunktet hadde han også registrert domenenavnene Bunadstradisjon.no og Bunadtradisjon.no.

Bunadworld ved A reiste søksmål mot B for å få fjernet advarselen som ga denne negative informasjonen om både ham personlig og om selskapet. Det ble den 11. juni 2007 inngått rettsforlik i Follo tingrett, hvoretter B forpliktet seg til å erstatte advarselen med følgende tekst: «Selskapet er besluttet avvirket. Kontakt selskapet på salg@bunadworld for nærmere informasjon.» Deretter fjernet B advarselen.

Bunadworld AS ble slått konkurs den 8. januar 2008. Bobehandlingen ble avsluttet i september 2008. Kort tid etter dette la B samme advarsel ut på nytt på bunadworld.com, med link til bunadtradisjon.no og bunadstradisjon.no.

I januar 2008 begjærte Bunadstradisjon v/ A midlertidig forføyning med krav om at advarselen skulle fjernes. Tingretten tok ikke begjæringen til følge. Borgarting lagmannsrett forkastet selskapets anke ved kjennelse av 3. april 2008.

Ved stevning av 4. november 2008 reiste A og Bunadstradisjon AS søksmål mot B med krav om mortifikasjon samt erstatning og oppreisning. Følgende syv utsagn i den ovenfor refererte advarselen ble krevet mortifisert:

1. De har «totalt manglende kunnskaper om bunader»
2. «Stoffkvaliteten er så dårlig at bunaden ikke tåler vanlig bruk»
3. «Det er også oppdaget at styrets formann solgt for egen gevinst»
4. «Styrets formann er politianmeldt av Bunadworld for underslag»
5. «Han har svindlet sin partner, stjålet kunder og underslått varer»
6. «Han har også løyet til kunder»
7. Han har «nektet å levere lånebunader tilbake til 17. mai»

B tok til motmæle og påsto seg frifunnet.

Follo tingrett avsa dom 3. april 2009 med slik slutning:

1. B frifinnes.
2. I saksomkostninger for tingretten dømmes A og Bunadstradisjon AS in solidum å betale til B124.875 - etthundreogtjuefiretusenåttehundreogsyttifem - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelse av denne dom.

Domsslutningen er gjengitt slik den lyder etter retting 17. april 2009.

A og Bunadstradisjon AS har rettidig påanket dommen til lagmannsretten. Anken ble henvist til behandling ved lagmannsrettens beslutning av 19. august 2009 med slik slutning:

Anken fra Bunadstradisjon AS nektes fremmet for så vidt gjelder frifinnelsen for overtredelse av straffeloven §246. For øvrig henvises ankene til ankeforhandling.

Ankeforhandling ble holdt den 16. og 17. mars 2010. Partene møtte med sine prosessfullmektiger og avga forklaring. Det ble hørt tre vitner. Når det gjelder dokumentasjonen og forhandlingene for øvrig vises til rettsboken.

Når lagmannsretten i det følgende gjengir partenes anførsler og tidvis angir de omstridte utsagn med nummer, refererer det seg til den nummerrekkefølgen som er gjengitt foran.

A og Bunadstradisjon AS har i hovedsak anført:

A og selskapet er sjikanert og hengt ut på internett. Omtalen ødelegger hans ry som forretningsmann og er ødeleggende for hans omdømme. Bruk av internett som offentlig arena for skittkasting er særlig alvorlig og saken har derfor også prinsipiell interesse.

Det er ingen tvil om at samtlige utsagn er ærekrenkelses. Ved tolkingen må det tas utgangspunkt i hvorledes en alminnelig leser oppfatter dem. Det gjelder både de enkelte utsagnene, men også når de leses i sammenheng.

B har erkjent at utsagnene nr 3 til og med nr 6 er ærekrenkende rent objektivt sett. Imidlertid kan det ikke være tvil om at det samme gjelder nr 1, 2 og 7. De ankende parter slutter seg i hovedsak til tingrettens premisser, men etter deres oppfatning antas det at den jevne leser nok vil legge enda mer i beskyldningene enn angitt av tingretten.

Samtlige ærekrenkende utsagn er rettsstridige. Tingretten har tatt feil når den har funnet at utsagnene faller innenfor ytringsfrihetens grenser, jf EMK artikkel 10 nr 1. Det følger av artikkel 10 nr 2 at inngrep i ytringsfriheten bare kan aksepteres dersom det er nødvendig i et demokratisk samfunn. Men nettopp vern av andres omdømme vil kunne anses som et slikt inngrep som må aksepteres. Det beror på en helhetsvurdering, noe også EMD har gitt anvisning på i sine mange avgjørelser.

Utsagnenes grovhet må vurderes, videre er det av stor betydning om utsagnene må anses som verdivurderinger («value judgments») eller vurderinger forankret i konkrete fakta («facts»), jf rettspraksis fra EMD og Høyesterett.

Det går en grense mot unødige sårende og krenkende ytringer, avhengig av omstendighetene i det enkelte tilfellet. Den krenkede eget forhold inngår også i denne vurderingen, jf bl.a. Rt-2002-764. Krenkelsens formål er et annet viktig kriterium.

Høyesterett og EMD har først og fremst hatt til behandling saker som vedrører media, og særlig hensynet til pressen som en «public watchdog» har vært fremhevet, jf bl.a. Rt-2002-764. En slik rolle kan ikke tillegges B. Hans advarsel på nettet er utslag av ren hevngjerrighet og et ønske om å ødelegge As og selskapets fremtidige virksomhet, et formål som ikke er beskyttelsesverdig. Utsagnene er konkrete og har ikke karakter av allmenn interesse. De kan heller ikke ses som noen aktverdig fremgangsmåte for å advare potensielle kunder. Det dreier seg om ren sjikane rettet mot en privatperson og et selskap helt uten offentlig interesse.

Det dreier seg utelukkende om ytringer av faktisk art, ikke verdivurderinger. Det er uforståelig at tingretten kunne anse f.eks. utsagn nr 1 og 2 som verdivurderinger, disse er basert på fakta og må være gjenstand for bevisføring. Det samme gjelder de utsagnene som knytter seg til påstått straffbare forhold. Når det gjelder straffbare forhold er bevisbyrden den samme som i straffesaker, ærekrenkeren må kunne føre sannhetsbevis for forsettlig overtreddelse av de aktuelle straffebestemmelsene.

Tingretten har ansett f.eks. uttalelsen om underslag, utsagn nr 5, som en verdivurdering, og har vist til EMD's betraktninger i «Bratholmsaken». Dette beror på en direkte misforståelse. I den saken var det spørsmål om utsagnenes generelle formål («intent»).

Yttrereis aktsomhet på tidspunktet for utlegging av advarselen er av betydning. B var ikke i aktsom god tro. Og når det gjelder påstander om straffbare forhold i tilknytning til selskapskonkursen og bostyrers sluttinnberetning, var det i realiteten Bs egen straffbare overtredelse av regnskapsloven han uttalte seg om, idet han jo hadde funksjonen som daglig leder og ansvarlig for regnskapsføringen.

B har ikke ført sannhetsbevis for noen av utsagnene. På det tidspunkt advarselen ble lagt ut hadde A opparbeidet seg de kunnskaper og den kompetansen både han og De B opprinnelig manglet, jf utsagn nr 1. Han hadde dessuten knyttet til seg en bunadseksper, C, som bisto ham i virksomheten. Påstanden om dårlig stoffkvalitet som medførte at bunadene «ikke tåler vanlig bruk», jf nr 2, faller på sin egen urimelighet. På dette tidspunktet hadde ingen kunnet rekke å mene noe om dette. Når det gjelder artikkelen i Telemark Arbeiderblad fremgår det ikke hvilket firma som hadde solgt bunadene. På dette tidspunktet var det også andre som formidlet bunader sydd i Kina. Mye tyder dessuten på at intervjuobjektet, D, stilte alt for store krav.

Det er ingen belegg for påstandene om at A hadde stjålet kunder, underslått varer, solgt for egen gevinst eller svindlet sin partner. A hadde ikke etablert noen alternativ salgskanal gjennom et annet firma bak Bs rygg, slik som anført. Da han la ut annonser på finn.no dels i eget navn, dels i svigerdatterens, var dette utelukkende for å teste markedet. Alt salg gikk via Bunadworld. I et tilfelle hvor en kunde purret på refusjon av penger, fant han henne ikke i ordresystemet og valgte å refundere pengene direkte.

Med unntak av noen sølvknapper og buksespenner., ble de varene som etterlyses i bostyrers sluttinnberetning holdt tilbake i Kina av Julie. Hun hadde ikke fått lønn, og valgte å motregne på denne måten. Bostyrer visste at A hadde knappene og spennene, noe A selv hadde fortalt, men han ble aldri bedt om å levere disse til boet.

B har heller ikke ført bevis for tyveri eller underslag av bunadsmaler som er nevnt i sluttinnberetningen. Bunadene er tilbakelevert til sine eiere, men malene er igjen i Kina. Et omtvistet depositum ble innbetalt til en konto i Hong Kong som A ikke hadde eller har disposisjonsrett til.

Det er en kjensgjerning at A som styrets formann ble politianmeldt for underslag. Anmeldelsen bygget utelukkende på mistanke, og mistanke om straffbare forhold må godtgjøres gjennom sannhetsbevis. Det stiller seg anderledes dersom det hadde foreligget en siktelse.

A har verken løyet til kunder eller nektet å levere tilbake bunader. Det var en beklagelig situasjon som oppsto da en lånebunad ikke kom tilbake til sin eier innen 17. mai 2007, men dette var et forhold som refererte seg til forsendelser fra Kina og som A ikke hadde herredømme over.

Samtlige beskyldninger kreves mortifisert, jf straffeloven §253, og kunngjøring må skje på Bs bekostning.

Videre kreves erstatning for lidt tap og oppreisning fastsatt etter rettens skjønn, jf skadeserstatningsloven §3-6. Lidt tap må nødvendigvis anslås skjønnsmessig, men et regnestykke viser at det dreier seg om kr 3.819.327. I dette beløpet inngår tapt aksjekapital med kr 55.000, tap maioktober 2007 med kr 387.030, tap oktoberdesember 2007 med kr 36.860, tap 2008 og 2009 med henholdsvis kr 516.040 og 129.010, samt tap salg på grunn av sortiment i 2008 og 2009 med henholdsvis kr 2.156.310 og 539.077.50.

Det nedlegges slik påstand:

1. B dømmes til å mortifisere beskyldningen på www.bunadworld.com og andre steder der beskyldningen fremgår.
2. B dømmes til å betale erstatning og oppreisning til de ankende parter etter rettens skjønn. I tillegg kreves lovens forsinkelsesrente fra forfall og til betaling skjer.
3. B dømmes til å betale for kunngjøring av dommen etter rettens skjønn. I tillegg kreves lovens forsinkelsesrente fra forfall og til betaling skjer.
4. B dømmes til å erstatte de ankende parters saksomkostninger i sakens anledning både for tingretten og for lagmannsretten.

B har i hovedsak anført:

Det aksepteres at utsagnene nr 3-6, som har nær sammenheng med hverandre, objektivt sett har karakter av ærekrenkelser. De er imidlertid ikke rettsstridige, jf nedenfor.

Samtlige syv utsagn som er krevet mortifisert er faktabaserte ytringer som det kan kreves ført sannhetsbevis for. Det er tilstrekkelig med sannsynlighetsovervekt, jf Rt-2002-764, særlig side 775.

Subsidiært anføres at samtlige utsagn er avgitt til berettiget ivaretagelse av eget eller andres tarv, jf straffeloven §249 nr 3, og at B har utvist tilbørlig aktsomhet.

Utsagn nr 1 og 2 henger nært sammen, og det må tas utgangspunkt i hele teksten. Det er dokumentert påfallende mange klager, herunder også krav om heving, fra misfornøyde kunder. Det er et faktum at ingen av de to hadde noen som helst erfaring eller kunnskap om bunader da virksomheten startet opp. Det hadde heller ikke syerne i Kina, som verken fikk tilstrekkelig opplæring eller veiledning. Ulik lengde på bukseben, lengde på sting og måten bunadene var sydd sammen på viser dette. Ikke minst vises til Ds uttalelser til Telemark Arbeiderblad, særlig hva angår stoffenes dårlige kvalitet.

Da advarselen ble lagt ut for annen gang på internett i september 2008 var virksomheten preget av samme inkompetanse, herunder manglende kunnskaper. Ingen ting var endret i så måte, og A og Bunadstradisjon må vurderes under ett.

A svindlet sin partner ved at han i all stillhet opprettet en alternativ salgskanal av bunader fra Kina allerede våren 2007. Han benyttet selskapet A Trading som deretter endret navn til Bunadstradisjon. A har selv bekreftet at han opprettet eget selskap for slikt salg, og det vises særlig til mail til B av 2. juni 2007 der A uttrykkelig nevner sitt eget selskap som også selger bunader, og hvor han omtaler B som «naiv og godtroende».

A annonserte bunadsalg på finn.no med seg selv, senere svigerdatteren, som kontaktperson. Senere dokumenterte henvendelser fra misfornøyde kunder viser at de trodde at de handlet med Bunadworld, noe som var helt ukjent for B. Ordre fra disse kundene var aldri registrert. Det er ingen tvil om at A har løyet for kundene om salgskanalen. Han har også løyet for en kunde som etterlyste en bunadsbukse han hadde lånt til selskapet, ved at han i en epost til kunden erklærte at det var B som var i besittelse av buksen.

Det fremgår av bostyrers sluttinnberetning i anledning selskapskonkursen at A har underslått både bunadstoff, diverse caper samt verdifulle maler til bunader som opprinnelig var sendt til Kina fra Bunadworld. Alt dette befinner seg nå i Bunadstradisjon. A har selv erkjent at han har beholdt diverse sølvknapper m.v.som tilhørte Bunadworld. Videre etterlyste bostyrer et depositum, noe som må være underslått av A. Det er ikke dokumentert, og det er dessuten helt usannsynlig at den kinesiske Julie har hatt et motregningskrav som hun kunne gjøre gjeldende i denne anledning.

For den alminnelige leser er det uten betydning om B har omtalt dokumenterte anmeldelser for tyveri som underslag.

Flere kunder lånte ut bunader til selskapet under forutsetning av at de ville bli tilbakelevert før 17. mai 2007. A nektet imidlertid å etterkomme dette, under henvisning til uoppgjorte forhold i Kina. Dette var galt, og han løy dermed overfor kundene.

Subsidiært anføres i forhold til samtlige utsagn at de under enhver omstendighet må anses som verdikarakteristikker med tilstrekkelig belegg i faktiske forhold, og at de ikke er rettsstridige.

Atter subsidiært vises til at det var nødvendig for B å legge ut advarselen av hensyn til egen næringsvirksomhet og forholdet til egne kunder. Det var viktig for ham å ta avstand fra den forretningsvirksomheten han selv hadde vært involvert i. På den annen side var det også viktig å advare potensielle bunadkunder.

Det er en del av hverdagen at man finner meningsytringer av ulikt innhold på internett. Den advarselen som ble lagt ut skiller seg ikke spesielt fra det man ellers kan finne, og den ligger innenfor ytringsfrihetens grenser. Det har allmenn interesse å spre kunnskap om en så viktig næringsvirksomhet som salg av bunader, et område hvor interessen og etterspørselen i dag er stor.

Under ingen omstendighet foreligger det dokumentasjon for økonomisk tap, og vilkårene for oppreisning er heller ikke til stede.

Det nedlegges slik påstand:

1. B frifinnes.
2. B tilkjennes sakens omkostninger for tingrett og lagmannsretten.

Lagmannsretten bemerker:

De ankende parter har påberopt at de syv utsagnene i den advarselen B la ut på internett både objektivt og subjektivt rammes av straffeloven §246 og §247, idet de er rettsstridige ærekrenkelser som det ikke er ført sannhetsbevis for. Begge bestemmelser er påberopt av den ankende part A som privatperson og forretningsdrivende. Da et foretak ikke kan ha æresfølelse, er det utelukkende §247 som skal vurderes i forhold til selskapet Bunadstradisjon AS, jf også lagmannsrettens henvisningsbeslutning.

Det er ikke krevet straff, men det er nedlagt påstand om mortifikasjon etter straffeloven §253 nr 1 og erstatning for økonomisk tap samt oppreisning etter skadeserstatningsloven §3-6.

Krenking av en annens ære foreligger når gjerningsbeskrivelsen i straffeloven §246 eller §247 er oppfylt, med mindre det føres sannhetsbevis for riktigheten av beskyldningen, jf straffeloven §249. I tillegg kreves at ærekrenkelsen er rettsstridig.

De ytringer som kreves mortifisert, må vurderes opp mot ytringsfriheten og de rammer som er satt ved EMK artikkel 10 og EMD's omfattende praksis, jf i denne forbindelse senere års høyesterettsavgjørelser, bl.a. Rt-2002-764, Rt-2003-1190, Rt-2003-928 og Rt-2005-1677. Riktignok gjelder alle disse avgjørelsene pressen eller andre media, men også i saker mellom privatpersoner må det foretas en avveining av forholdet til ytringsfrihetens vide grenser i forhold til den enkeltes personvern. Som påpekt av Høyesterett i Rt-2002-774, er det slik at etter EMD's praksis «inngår beskyldningens karakter, derunder dens grovhet, som et viktig moment i avveiningen av om hensynet til personvernet tillater inngrep i ytringsfriheten».

I ovennevnte avgjørelse går Høyesterett nærmere inn på de retningslinjer som er trukket opp av EMD. Domstolen baserer seg på et skille mellom «value judgments» og «factual

statements». Høyesterett viser til flere av EMD's avgjørelser de senere årene, herunder til at den grunnleggende dommen vedrørende dette skillet er saken Lingens mot Østerrike av 8. juli 1986 (EMD-1982-9815). Høyesterett skriver på side 775 følgende:

Det følger av denne sontring at verdivurderinger ikke kan være gjenstand for sannhetsbevis i motsetning til uttalelser av faktisk karakter. Det er samtidig på det rene at denne sontring ikke faller sammen med skillet i norsk rett mellom ubestemte beskyldninger som utelukkende rammes av straffelovens §246, og som ikke kan mortifiseres, og beskyldninger som også rammes av §247 og derfor kan mortifiseres når sannhetsbevis ikke er ført, jf. for eksempel Bratholm og Nordén i Jussens Venner nr 4/2001 side 254. Dette følger direkte av EMDs avgjørelse i Bratholmsaken. EMD trakk i den saken en videre grense for «value judgments» enn Høyesterett. Eksempelvis ble en beskyldning om at Bratholms politivoldsrapport var «a pure misinformation intended to harm the police», av EMD - i motsetning til Høyesterett - ansett som en verdivurdering som det ikke kunne føres sannhetsbevis for.

Etter EMDs praksis er det ikke slik at beskyldninger som klassifiseres som «value judgments», ubetinget vernes av ytringsfriheten. Som det heter i for eksempel dommen av 24. februar 1997 i saken de Haes and Gijssels mot Belgia (EMD-1992-19983) avsnitt 47, kan en slik ytring «be excessive, particular in the absence of any factual basis». Selv verdivurderinger må altså ha en viss forankring i objektive fakta.

Før lagmannsretten tar standpunkt til om de fremsatte utsagnene kan mortifiseres, må retten se nærmere på hvorledes utsagnene må forstås og om de objektivt sett må anses som ærekrenkelser som rammes av straffeloven §246 og §247.

Partene er enige om at utsagnene nr 3-6 objektivt sett må anses å krenke As æresfølelse, jf §246, og at de også er egnet til å skade hans «gode navn og rykte» eller utsette ham for «tap av den for hans stilling eller næring fornødne tillit», jf §247. Lagmannsretten er enig i dette og går derfor i denne sammenheng ikke nærmere inn på disse.

Lagmannsretten finner det for sin del heller ikke tvilsomt at utsagn nr 1 og 2 i alle fall rammes av §247. Når det påstås at den forretningsdrivende har «totalt manglende kunnskaper» om det produktet han og selskapet selger, og at stoffkvaliteten er for dårlig til å tåle vanlig bruk, setter det innehaveren og selskapet i sterk miskreditt. Den vanlige leser vil etter lagmannsrettens vurdering oppfatte dette som en direkte advarsel mot å handle med dette firmaet, og det er all grunn for selskapet til å frykte at kundegrunnlaget vil bli mer eller mindre borte. Det er da ikke bare omdømmet som rammes, men det økonomiske grunnlaget for virksomheten vil også bli borte. Utsagn nr 7, som sier at A lyver for sine kunder, må sies å krenke så vel As æresfølelse som virksomhetens ry og omdømme. Lagmannsretten finner det ikke nødvendig å gå nærmere inn på dette.

Med utgangspunkt i de senere års dommer fra EMD og Høyesteretts avgjørelser basert på disse, må lagmannsretten ta standpunkt til om utsagnene skal anses som «value judgments» eller ytringer basert på «facts», jf ovenfor.

Det er lagmannsrettens syn at samtlige syv utsagn som kreves mortifisert er basert på rene fakta, og at de dermed kan gjøres til gjenstand for føring av sannhetsbevis. Utsagn om manglende kunnskaper kan nok også ha et element av verdivurdering i seg, men i hovedsak må en slik ytring antas å være basert på fakta. Det bør være enkelt å bringe på det rene om en forretningsdrivende har nødvendig kunnskap om den virksomheten han driver og det produktet han selger, eller ikke. Utsagn om dårlig stoffkvalitet og unnlattelse av å levere tilbake bunader, er etter lagmannsrettens syn rent faktabaserte ytringer. Utsagn nr 3 - 6 henger nøye sammen og bør vurderes under ett. Disse dreier seg om påstander som går direkte på As person og virksomhet, ved at han skal ha solgt for egen gevinst, er politianmeldt, har svindlet

sin partner, stjålet kunder og underslått varer, samt at han har løyet til kunder. Utsagnene om politianmeldelse, svindel og underslag av varer, må etter lagmannsrettens oppfatning leses som påstander om straffbare forhold hvor avdekking av de faktiske forhold vil være helt sentrale.

Etter dette finner lagmannsretten at samtlige syv utsagn objektivt sett er faktabaserte ærekrenkelser, og at det derfor er spørsmål om det er ført sannhetsbevis. Sanne ærekrenkelser er som hovedregel ikke rettsstridige, jf Matningsdal i note 1956 til §249 nr 1 (Gyldendal rettsdata oppdatert 20. august 2009). Matningsdal påpeker at det spesielle ved ærekrenkelser er at det gjelder en omvendt bevisbyrde m.h.t. beskyldningenes sannhet, jf §249 nr 1. Det er saksøkte, her ankemotparten, som har bevisbyrden for at beskyldningene er sanne. Matningsdal skriver om bevisets styrke følgende:

Hovedregelen er at det stilles de samme krav til bevisets styrke som ville gjelde for påtalemyndigheten om det alternativt hadde vært spørsmål om å domfelle fornærmede for det forhold beskyldningen gjelder. Se Rt-1988-1398. Det kan likevel tenkes at beviskravet må avpasses noe til grovheten av ærekrenkelsen, jf.....

Se også Rt-1954-621 om betydningen av fornærmedes egen opptreden.

Sannhetsbevis er ført dersom det er ført bevis for at beskyldningen i det vesentlige er riktig, jf... Avgjørende er situasjonen når beskyldningen blir fremsatt.

På bakgrunn av foranstående legger lagmannsretten til grunn at det kreves mer enn vanlig sannsynlighetsovervekt. Lagmannsretten antar imidlertid at det ikke gjelder det samme strenge beviskrav som i straffesaker, når det utelukkende dreier seg om mortifikasjon og ikke straff. Bl.a må ærekrenkelsens grovhet ha betydning, samt den ærekrenkedes eget forhold. Dersom det imidlertid gjelder beskyldninger om straffbare forhold, f eks svindel og underslag som i denne saken, antas det at beviskravet må være det samme som i straffesaker. Dersom dommen går den ærekrenkede i mot, vil den ærekrenkede i et slikt tilfelle bli stemplet som forbryter.

Når det gjelder utsagn nr 1 og 2 bemerkes følgende: Partene er enige om at verken A eller B hadde noen som helst kunnskap om bunader da virksomheten startet. Foretaket ble startet på grunnlag av en forretningsidé med det utelukkende formål å tjene penger på enklest måte. Det ble ikke gitt opplæring eller instruksjoner til syerne i Kina utover en tidsbegrenset fremvisning av lånebunader for kopiering. Det er ingen ting som tyder på at selskapet og dets innehavere hadde noen som helst forutsetning for å vurdere de produktene de deretter mottok for salg.

Hva angår stoffkvaliteten, er det fremlagt en internettartikkel fra Telemark Arbeiderblad publisert 12. mai 2007, hvor bunadspesialist D i Sauherad uforbeholdent uttaler at stoffet i beltestakken ikke er av samme kvalitet verken i søm eller materiale som den norske originalen. Hun har i artikkelen uttalt at «den vil holde i maks ti år», en uttalelse hun modifiserte noe i sin vitneforklaring. Men hun fremholdt at bruken ville være avgjørende, og at man f eks ikke kunne danse i den. Det ville stoffet ikke tåle. Det er riktignok reist spørsmål om det er sikkert at den bunaden Adelsøn vurderte kom fra Bunadworld. Lagmannsretten har imidlertid oppfattet partene dit hen at ingen av dem var i tvil om dette den gang artikkelen ble lagt ut. Bl.a har A i sin partsforklaring knyttet noen kommentarer til uttalelsen som viser at han ikke har vært i tvil.

Det som er avgjørende for lagmannsrettens oppfatning av at A og Bunadstradisjon var og er uten kunnskaper om bunader, er den overveldende dokumentasjon av klager fra kunder som er fremlagt for retten. Klagene gjelder utseende, valg av stoff, kvalitet samt dårlig håndarbeid både når det gjelder søm og broderier. Fra virksomheten startet i 2006 og frem til primo mai

2007 er det fremlagt opplysninger som viser at av ca 120 ordre ble 35 hevet av kjøper, og antall klager for øvrig var 19. Tilsammen var dette så mange som 54 kjøpere som ikke var fornøyd. Det er dokumentert mange eposter fra misfornøyde kunder. Følgende to eposter er eksempler som synes representative for klagenes innhold generelt:

E-post fra E 4. mars 2007:

Broderiutførelsen er meget dårlig, spesielt på skjorten. Det er ujevnt brodert. Veldig forskjellige stinglengder, faktisk sting som er 1 cm lange. Det ser ut som mange små sting er byttet ut med få lange, slik at broderingen skal gå fortere. Bunadworld sammenligner seg med Husfliden, dette er ikke i nærheten kvalitetsmessig.

Ermene på skjorten er ikke like lange. Mansjetter og krage er montert meget stygt, søm som skal være skjult, vises. Noen plasser er det sydd utenfor. Rynkingen på ermene, er ulikt. Broderi på ryggen, er ikke symmetrisk. Det er ulik størrelse og plassering på blader f eks.

Foran på vesten ser det faktisk ut som det er to forskjellige som har brodert. Det er ulikt brodert. Spesielt de røde blomstene er meget dårlig utført, dette gjelder stort sett over alt. Det er hakkete og ujevnt. Veldig varierende stinglengder.

Feil type sølv enn det som ble avtalt.

I epostutveksling i mai 2007 uttaler kunde F bl.a. følgende:

Mottok bunaden min i dag. Må si jeg er utrolig skuffet. Dette skal være den dårligste brodering og montering av bunad jeg noen gang har sett!

Skjørtet skal fremdeles være 105 cm fra midje til fall, ikke 98 som dere har gjort. Heller ikke 3,5 cm skjevt fra venstre til høyre. Innerste legg på venstre side er skjev, hvis dere retter opp den blir dere kvitt skjevhet nede på skjørtet/stakken. Rynkekant var ikke jevn og fin...

Montering av vest på skjørt litt skjevt satt på. Mønsteret på skjørtet/stakken skal være maks 5 cm fra opplegg, ikke 10 som dere har gjort.

Sammensynging av skjørt/stakk i siden skal blomstrene være hele ikke halve, dere må følge mønsteret.

Vesten/bolen er alt for stor....

Når det gjelder sjal og forkle, er ikke disse i de fargene som skal være. ...

Det er ikke fremkommet noe under ankeforhandlingen som tyder på at A eller andre i Bunadstradisjon hadde opparbeidet seg nødvendige kunnskaper om bunadsproduksjon i september 2008, da B la advarselen ut på internett for andre gang. Etter det opplyste har og hadde A den samme virksomheten i det nye selskapet som han hadde drevet i Bunadworld. Hans opplysning under ankeforhandlingen om at han fikk tilknyttet selskapet en bunadskyndig medhjelper, angivelig ved navn C, er ikke sannsynliggjort. Riktignok er det B som har bevisbyrden, jf ovenfor, men når A ikke finner grunn til å dokumentere denne opplysningen nærmere, må lagmannsretten anta at den ikke er riktig.

Når det gjelder utsagn nr 2 om stoffkvaliteten, bemerkes at ingen av de dokumenterte klagenes kan ses å berøre dette direkte. Det er imidlertid fremlagt en epost av 14. mai 2007 fra G hvor hun hever kjøpet under henvisning til at «Bunadene er ikke korrekte. Dårlig kvalitet.»

Lagmannsretten er for sin del overbevist om at også dette utsagnet om dårlig stoffkvalitet er riktig. Ds uttalelser sammenholdt med ovennevnte og det utall av klager som er kommet, jf de to klagenes som er gjengitt ovenfor, etterlater liten tvil. Lagmannsretten bemerker i denne sammenheng også at det er påfallende at man overlot til syerne på det lokale markedet å velge stoff, da har man ikke hatt herredømme over kvaliteten.

Når det gjelder utsagn nr 3- 6 bemerkes videre:

Lagmannsretten er ikke i tvil om at A i stillhet begynte å selge bunader for egen gevinst i et annet selskap, samtidig som han drev Bunadworld sammen med B. Det er dokumentert at A allerede i april la ut bunadannonser på finn.no med bl.a. følgende: «Ny Nordlandsbunad til konfirmasjon og 17. mai 2007», «Ny Rogalandsbunad selges!» m.fl. I de første annonsene ble hans eget telefonnummer oppgitt, senere oppga han svigerdatterens. Bunadworld er overhodet ikke nevnt i annonsene. Årsaken til at B likevel oppdaget dette, var at det senere innkom henvendelser og klager fra kjøpere som åpenbart trodde de handlet med Bunadworld. Ingen av deres ordre var imidlertid notert, og oppgjøret var holdt utenfor selskapet. Da B tok dette opp med A, svarte A i epost 31. mai 2007 følgende:

Du er utrolig naiv. Mitt kinesiske selskap, registrert i Kina, står fritt til å selge bunader til hvem jeg vil i Norge. Det er helt utrolig at du kan tro at et norsk selskap, BW, som har vært kunde av mitt kinesiske selskap, kan diktere meg hvem jeg skal selge bunader til i Norge.

Forresten, du var jo også tiltenkt å være med på eiersiden i det kinesiske selskapet, det satte du selv en tidlig og rask stopper for.

Foranstående er etter lagmannsrettens syn også dekkende for utsagnet om at A har solgt for egen gevinst, svindlet B og stjålet kunder. Når det gjelder underslag av varer, fremgår det av bostyrers sluttinnberetning etter konkursen i Bunadworld, under innberetningens pkt 4, at det er flere «uavklarte forhold». Bostyrer viser til dokumentasjon for at A tok med seg sølv for kr 48.500 til Kina i april 2007, som i henhold til faktura var betalt av Bunadworld. Dette sølvet var ikke benyttet på bunader produsert og solgt av selskapet. Bostyrer hadde heller ikke funnet 300 m stoff kjøpt i april samme år, og endelig manglet man 40 stk blå caper. Det følger av innberetningen at alle disse varene var innkjøpt og betalt av Bunadworld. As forklaring om at varene var tilbakeholdt av den kinesiske Julie som motregning for ubetalt lønn, finner lagmannsretten lite troverdig. Denne Julies forhold til Bunadworld er i det hele tatt svært uklart, og det fremgår av bostyrers sluttinnberetning at man ikke har funnet noen dokumentasjon for det påståtte ansettelsesforholdet. Lagmannsretten er overbevist om at de nevnte varene er overført av A til Bunadstradisjon til bruk i produksjonen av bunader som nå selges gjennom dette selskapet.

På bakgrunn av foranstående finner lagmannsretten det også bevist at A har løyet for kunder ved å foregi at det salget som han og svigerdatteren annonserte på finn.no, skjedde via Bunadworld. Det gjorde det ikke, jf særlig opplysninger om at disse kundeforholdene først ble kjent for Bunadworld da kunder sendte klager, etterlyste leveranser m.v. Derimot finner lagmannsretten det ikke tilstrekkelig godtgjort at A også bevisst løy da han opplyste til en kunde at en ettersøkt bunadbukse befant seg hos B. Dette kan ha berodd på manglende oversikt og ingen bevisst benektelse. Men uansett har A løyet, jf innledningsvis under dette avsnittet.

Det er et faktum at A den 4. februar 2008 ble politianmeldt av Bunadworld v/B. Anmeldelsen gjaldt imidlertid «tyveri av nettannonse på gule sider». For den alminnelige leser har sondringen mellom tyveri og underslag neppe noen praktisk interesse, og den dokumenterte anmeldelsen er tilstrekkelig sannhetsbevis for utsagnet. Lagmannsretten finner det etter dette unødvendig å gå inn på en anførsel fra B om tyveri av opphavsrett til dataprogram.

Lagmannsretten kan ikke se at det er ført bevis for at A har nektet å levere tilbake lånebunader. Nektelse, slik ordet er brukt i utsagnet, etterlater et klart inntrykk av en bevisst handling, en manglende vilje. Etter bevisførselen legger lagmannsretten til grunn at det kan ha vist seg svært vanskelig, muligens umulig å få disse tilbake i tide fra Kina. Årsaken til dette skal ha vært uoverensstemmelser med kineserne om oppgjør i mai 2007. Det er mulig at

situasjonen kunne vært håndtert noe anderledes, men det er ikke godtgjort at A hadde herredømme over denne.

Etter dette finner lagmannsretten at det er ført sannhetsbevis for utsagnene nr 1-6, men ikke for nr 7. Dermed er det ikke grunnlag for mortifikasjon av de seks første.

Hva angår nr 7 bemerkes følgende:

Subsidiært har ankemotparten anført som frifinnelsesgrunn straffeloven §249 nr 3. Lagmannsretten bemerker at denne bestemmelsen etter sin ordlyd bare gjelder fritak for «straff», ikke mortifikasjon. Dersom bestemmelsen skulle utelukke mortifikasjon, må det godtgjøres forhold som anses å oppheve rettsstriden, jf note (1961) i Matningsdals kommentar til bestemmelsen, Gyldendal rettsfakta. Lagmannsretten er for sin del i tvil om dette utsagnet faller inn under bestemmelsens alternativ «berettiget varetagelse av eget tarv». B har vist til at det var helt nødvendig å legge ut advarselen for bl.a. å tilkjenne overfor omverdenen at han selv tok avstand fra den virksomheten han opprinnelig deltok i. Dette måtte han av hensyn til sitt renommé som IT-konsulent og leverandør av dataprogrammer bl.a. til skolesektoren i Norge. Lagmannsretten har en viss forståelse for dette synet i forhold til utsagn nr 1 og 2, men ikke de øvrige, og i alle fall ikke nr 7. Det foreligger ikke forhold som opphever rettsstriden, og dette utsagnet må dermed mortifiseres, jf straffeloven §253 nr 1. Unntakene i nr 2 og 3 kommer ikke til anvendelse.

Lagmannsretten kan ikke se at dette utsagnet isolert sett gir grunnlag for erstatning, verken for økonomisk tap eller oppreisning.

Når det gjelder sakskostnader, legger lagmannsretten til grunn at det er tvisteloven §20-3 som i kommer til anvendelse, jf straffeprosessloven §440 første ledd. Etter denne bestemmelsen er hovedregelen at hver av partene bærer sine sakskostnader, når ingen av dem har vunnet saken. En part som «har fått medhold av betydning uten å vinne saken» kan likevel tilkjennes sakskostnader helt eller delvis «hvis tungtveiende hensyn tilsier det».

B må utvilsomt sies å ha fått medhold av betydning. Lagmannsretten kan likevel ikke se at tungtveiende hensyn tilsier at han skal ha sakskostnader, og det vises til følgende: Da B første gang la advarselen ut på internett, kunne det nok anføres at han hadde behov for å ivareta eget tarv, se foran. Imidlertid inngikk han et rettsforlik hvor han forpliktet seg til å fjernet hele advarselen, og etter lagmannsrettens syn burde saken fått sin avslutning ved dette. Det har ikke vært gitt noen fyldestgjørende begrunnelse for hvorfor han anså seg ubundet av rettsforliket da han la advarselen ut på nytt i 2008, en tekst han fortsatt har liggende. En tekst som legges ut på internett, der den i prinsippet blir stående til fortatteren selv fjerner den, får en helt annen karakter og tyngde enn beskyldninger som fremstår i et avisintervju i en dagsavis eller et innslag i f eks fjernsynet. Ved å gjenta advarselen slik han har gjort, kan det langt på vei anføres at han selv har oppfordret til søksmål, og etter en helhetsvurdering finner lagmannsretten det urimelig om han skal tilkjennes sakskostnader. De samme synspunkter gjør seg gjeldende for tingrettens behandling, slik at partene bærer hver sine sakskostnader for begge instanser.

Lagmannsretten kan for øvrig ikke se at det er aktuelt å pålegge B å betale for kunngjøring av det utsagnet som mortifiseres ved denne dom. Advarselen er lagt ut på internett, og da må det følge av dette at også kunngjøringen legges ut samme sted, noe som er kostnadsfritt.

Dommen er enstemmig.

Domsslutning:

1. B dømmes til å tåle følgende utsagn utlagt på internett erklært død og maktesløs: «Han (A, rettens anm.) har nektet å levere lånebunader tilbake til 17. mai.»

2. For øvrig frifinnes B.

3. Partene bærer hver sine sakskostnader for tingretten og lagmannretten.